

ב"ה, גליון ד' טבת תשל"ח

וועד העולמי ללימוד תורה לשמה

ובזכות זה נזכה להגאולה שלימה בקרוב בב"א

מערת אליהו, חיפה, ארץ ישראל

אור החיים הקדוש במדבר פרק יג פסוק כו

(כו) וילכו ויבאו וגו' קשה למה הוצרך לומר וילכו אחר שכבר השמיענו ההליכה, ורבותינו ז"ל (סוטה לה:) אמרו שנכתבה להקישה לביאה מה ביאה בעצה רעה וכו', וצריך לדעת לאיזה ענין ישמיענו הכתוב דבר זה שהלכו בעצה רעה:

אכן יתבאר הענין על פי מה שאמרו במסכת קדושין (דף לט:): וז"ל תניא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה וכו' הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ולקח הגוזלות ושלח את האם ובחזרתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכלו טוב וכו', והעלה בש"ס שרבי יעקב מעשה חזא, והקשה ודלמא מהרהר בעבודה זרה הוה, ומשני איהו נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא איכא אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא אתי לידי הרהור, עד כאן:

משמע דלמאן דאמר שכר מצוה בהאי עלמא איכא, תגין מצוה מהיסורין ומהחטא, וקשה דבמסכת סוטה (דף כא) אומר במסקנת הדברים לרבא מצוה אגוני מגנא אבל אצולי לא מצלא ואפילו בזמן עצמו שהוא עסוק בה, וכפי זה במה מוכיח רבי יעקב ממה שלא הגינה עליו המצוה שלא לבא לידי הרהור עבודה זרה:

והגם שלסברת רב יוסף שמביא הש"ס בסוטה מצוה בזמן שהוא עסוק בה תגין עליו גם מהעבירות, הלא נדחית סברת רב יוסף מכח קושית דואג ואחיתופל שלא הגינה עליהם תורתם שלא יצאו לתרבות רעה, וכיון שנדחו דברי רב יוסף במה מצדיק הש"ס דחיית רבי יעקב בקידושין:

ויש שרצו לחלק בין מעשה מצוה למעשה מצוה, מה שאמרו בסוטה דמצוה לא מצלא מהחטא אפילו בעידנא דעסיק בה מדבר בעושה שלא לשמה, ושם

(בקידושין) שאמרו אמאי לא אגנת עליהם שלא לבא לידי חטא מדבר במצוה לשמה, עד כאן דבריהם וזה הבל, שאם כן היה לו לתלמוד לדחות מעשה הסולם, בשלא עשה המצוה לשמה, שהיא דחיה יותר קרובה, מדחיית דלמא מהרהר בעבודה זרה, גם היה מרויח בדחיה זו שאין להקשות למה לא הגינה עליו מיצר הרע, כיון שאין כח באותה מצוה להגין מיצר הרע:

והנכון לתרץ הוא, דמסקנת התלמוד היא כסברת רב יוסף דמצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא, ולזה הוא שמוכיח ר' יעקב ממה שלא הגינה והצילה המצוה על העולה בסולם להביא גוזלות לאביו, שהרי גם בחזרה היה שעת מעשה מצוה שהביא גוזלות לאביו:

ומה שדחה הש"ס בסוטה סברת רב יוסף ממה שלא הגינה תורה לדואג ואחיתופל אינה דחיה, לפי מה שאמרו בחגיגה (טו:) במתניתא תנא דואג ואחיתופל טינא היתה בלבם, פירוש שתורתם היתה שלא לשמה א, ומעתה אין הוכחה ממה שלא הצילתם תורתם שהרי לא היתה תורה לשמה, או למה שפירשו שם התוספות שהיו בעלי עבירות קודם שעסקו בתורה ב, וקדמה תורתם ליראת חטאם שבכגון זה אין תורה מצילתם מיצר הרע:

ועוד אפילו לסברת הדוחה סברת רב יוסף במסכת סוטה (כא.) מדואג ואחיתופל, לא דחה אלא חלוקת תועלת התורה דאינה מצלת אפילו בזמן שאינו עוסק בה, אבל מה שאמר מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא לא דחה הש"ס:

והגם דרבא מכח קושיית דואג ואחיתופל הוכרח ליישב הברייתא (חגיגה טו:) שאמרה תלה הכתוב המצוה בנר והתורה באור וכו', ואמר שאין תועלת במצוה אלא להגין מהצרות, אין הכרח לדבריו:

ויכולין לומר על זה הדרך, מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא, ובעידנא דלא עסיק בה ולא כלום, תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא, ובעידנא דלא עסיק בה מגנא ולא מצלא, ומה שאמרו אם יש לה זכות תולה, זכות תורה שמצלת מהפורענות אפילו שלא בזמן שעוסקת בה והגם שאין אשה מצווה על התורה, בשכר תורת בעליהן ובניהם וכדברי רבינא שם, ולדרך זה מוכיח ר' יעקב מהעולה בסולם להביא גוזלות לאביו שלא הצילתו מצותו בעת שהיה עוסק בה:

ועוד כשנעמיק בדבר נעמיד סוגית קדושין אפילו אליבא דרבא, בהעיר מה שאמר הש"ס דלמא מהרהר בעבודה זרה, קשה לו יהיה שמהרהר בעבודה זרה, היתה המצוה מצילתו מהיסורין, כמו שמוכח מסוטה שאמרו אם יש לה זכות תולה, ושם סוטה זו ודאי קלקלה, וקאמר שהזכות ימנע יסוריה, ואפילו אליבא דרבא, ושם זכותה מרוחק, ומה שלפנינו שהלך להביא גוזלות זכותו לפניו:

ולתרץ זה מוכרח לומר, לצד שהיה מהרהר בעבודה זרה הרי הוא ככופר בכל התורה (חולין ה.) והרי הוא כגוי לכל דבריו, ואין לו מצוה שתגין עליו, או אפשר כי לצד שבשעת מעשה המצוה הרהר בעבירה אין תועלת במצוה שעושה להגין כל עיקר, ומתרץ דסובר ר' יעקב אי אמרינן דשכר מצוה בהאי עלמא היתה מגינה עליו מבא לידו דבר הסובב פורענות, שאם לא תאמר כן אם כן גם מהפורענות אינה מגינה, וגם לסברת רבא שאמר מצוה אגוני מגנא מפורענות, מכלל הדבר הוא שלא יבא לידו עון שיסובב הפורענות, שזולת זה גם מהפורענות אינו מובטח:

נמצינו אומרים שלסברת רב יוסף מצוה בשעת מעשה מצלת מיצר הרע, וגם לסברת רבא לתירוץ ב' אם העון יסובב פורעניות בעולם הזה תגין עליו המצוה ממנו, ולזה בא הכתוב כאן לתרץ הקושיא הנרגשת, למה לא הגינה עליהם המצוה שהלכו בשליחות מצוה, דכתיב וישלח אותם משה על פי ה', להצילם מהפורעניות אשר סובב להם, ואמר וילכו ויבואו, פירוש להקיש הליכתם לביאתם מה ביאתם בעצה רעה אף כשהלכו בעצה רעה, אם כן אין כאן מצוה כל עיקר ואדרבה שלוחי עבירה הם:

עוד נראה שטעם שהוצרך הכתוב להשמיענו זה, הוא על פי מה שאמרו שם בקידושין (לט:) אחר שתירץ לסברת ר' יעקב שהיה לו להגין עליו מלבא לידי עבירה, חזר התלמוד להקשות והאמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ומתרץ סולם רעוע הוה עד כאן:

וקשה מה קושיא היא זאת, אחר שאמר הש"ס מהרהר בעבודה זרה הוה, למה לא יועיל דבר זה גם לתירוץ קושית שלוחי מצוה אינן ניזוקין, אלא ודאי ששלוחי מצוה יש להם תועלת בשליחות המצוה, שלא ימשך להם פעולה רעה מהשליחות עצמו, ומשמע מהש"ס שזה דבר מוסכם הוא, ומעתה נתחייב הכתוב לומר וילכו ויבואו לעקור מהם שם שליחות מצוה, שלא הלכו אלא בעצה רעה, ולזה הוזקו בשליחותם:

ובדרך רמז יתבאר אומרו וילכו ויבואו, על דרך אומרם ז"ל בעלי הסוד כי אדם גדול כשיזדמן לפניו עבירה ויגש לעשות, פורחת ממנו נפשו הרמה ונכנסת בו רוח שטות ואז יקרב לעשותה, ולצד שהכתובים מעידים שהאנשים ההמה נשיאי ישראל וגדולי הנפש, לזה העיד הכתוב כי בשעת מעשה הרע כשבאו למשה לדבר דברי רשע, הלכו, פירוש פרחו מהם אורות הקדושות מנשמתם, ואז ויבואו:

עוד ירמוז במאמר וילכו, שעשו הליכה מוחלטת מארץ כנען שלא יבואו לה עוד, כאשר גילו בדבריהם אשר דברו לעם, גם התורה החליטה עליהם שהליכתם הליכת עולם ולא ישובו לראותה עוד:

ואמרו ויבואו אל משה וגו' - בא לתת טעם למה באו ולא נאבדו בשליחותם, אל משה וגו', פירוש חש ה' על דבר כבוד משה אשר על כן השלימו השליחות ובאו:

עוד כדי שיראו משה ואהרן והעדה מעשה ה' כי אנשים מעט עלו בין כמה אומות גדולים ועצומים ונמלטו, ומזה יצדיקו כי כמו כן יעשה ה' עמהם להטיל אימתם על כל העמים, וישרים דרכי ה' [וצדיקים ילכו בהם] וגו' (הושע יד י):

ליקוט גדול המקיף כל עניני לימוד תורה לשמה וגודל תועלתה, דברי התעוררות בוערים כלפיד אש - לאדמורי"ם, רבנים, דיינים, ראשי ישיבות, מגידים, דרשנים, נשיאי מוסדות, מנהלים, מלמדים, ולכל יהודי ויהודי - חובתן ואחריותן כלפי הציבור וכלל ישראל ואלפי אלפים ורבבות רבבות זכיות שביכלתן לרכוש בקלות מידי יום ביומו. מלוקט מש"ס בבלי וירושלמי, תו"כ, ספרי ספרא, מדרשים, ילקוט וזוה"ק, ראשונים ואחרונים, רמב"ם, שו"ע ופוסקים, וספרי שו"ת, מפרשי התורה, ספרי יראים ומוסר חסידות.

(המשך אי"ה בגליון הבא)